

Stonewall Jackson

Door Henk Dykman

"Je mag me Stonewall Jackson noemen", zei de veteraan van de North Nova Scotia Highlanders. We waren net aan elkaar voorgesteld op een reünie van het regiment in de Amherst N.S. Armouries in augustus 1991. Wat volgde was een geanimeerd gesprek.

Sergeant Russell Jackson, uit Midland Ontario, was het meest aan het woord. Het duurde niet lang om te begrijpen waarom Russell zichzelf graag vergeleek met die bekende generaal van de Amerikaanse Burgeroorlog. Eigenlijk zou hij misschien hoger in rang zijn geklommen als hij in zijn diensttijd diplomatieker was geweest. U zult hem trouwens niet of nauwelijks genoemd vinden als u de officiële documenten leest van de laatste veldslagen van het regiment in WO II. Toch speelde hij daarin een belangrijke rol, in ieder geval bij de bevrijding van Zutphen. Hij zei zelfs dat hij en zijn peloton de eerste Canadese bevrijders waren die het grondgebied van de stad betraden. Geen enkele Canadese historicus heeft dat genoemd, dus waarom ben ik ervan overtuigd dat Russell de waarheid sprak? Omdat Russells beschrijvingen van het terrein waar hij vocht met zijn gebouwen en andere kenmerken vrij correct waren. Hoe moet ik dat weten? Ik ben in de buurt opgegroeid en heb een studie gemaakt over de bevrijding van Zutphen. De North Nova's bevrijdden op 5 april 1945 het dorp Warnsveld, niet meer dan een kilometer ten oosten van Zutphen. Met zijn zusterregimenten van de 9de of de Highlanders Brigade, de Glens (Stormont, Dundas en Glengarry Highlanders) en de HLI (Highlanders Light Infantry Regiment) begon hun aanval op de zuidelijke buitenwijken van Zutphen op 4 april vroeg in de ochtend.

De North Nova Scotia Highlanders in de buurt van Buitenzorg aan de Vordenseweg. Op de rug Russell "Stonewall" Jackson, derde van links John Croft die de volgende dag bij gevechten bij huis 't Velde in Warnsveld gewond raakte.

De North Nova's vielen die middag op de rechterflank van het front binnen. Mijn huis lag ten zuidoosten van Warnsveld, het was het meesterhuis van een landelijke school in de buurt van het gehucht Leesten en we werden vroeg in de middag van 4 april door de Glens bevrijd. Maar de Glens trokken die dag niet verder naar het noorden en dus waren het de Nova's die na het vallen van de avond het psychiatrisch ziekenhuis net ten noorden van de school bevrijdden.

Op het kerkhof

"Ik diende bij A Company en mijn peloton kwam in de schemering op een kerkhof (Warnsveld)", zei Russell. "We zagen een klein gebouw. Een van de mannen liep er voorzichtig naar toe en gluurde door een raam terwijl we hem dekking gaven. "Ze slapen allemaal, Sergeant". "Op een begraafplaats? Dat is raar. Trap de deur in!" We keken naar binnen. "Ze zijn allemaal dood, Sergeant." Lichamen, bedekt met lakens, allemaal op een rij. "Trek die lakens weg, jongens". "O, kom op, Sergeant". "Ik zei, trek ze eraf!!!" "Raad eens! Onder de doden zijn een paar zeer levende jonge Duitsers gevonden!

De gevechten tussen de grafstenen waren hevig. Ik had meer dan twintig mannen bij me. Maar toen de vijand het uiteindelijk opgaf en vluchtte en het kerkhof van ons was, kon slechts de helft van mijn mannen doorgaan met vechten! We namen onze gevangenen mee toen we teruggingen naar het mortuarium en ze daar fouleerden. Toen heb ik een grote fout gemaakt. Ik liet iets vallen dat achter me belandde, dus ik draaide me om en bukte me om het op te rapen. Meteen voelde ik een scherpe pijn in een van mijn billen. Ik draaide me om, pakte mijn geweer bij de loop en zwaaide. De jongen met het mes nog in zijn hand was op slag dood. De anderen bewogen niet. En dus was mijn strijd voor die dag gestreden", zei Russell.

In 2015 woonde ik de herdenkingsplechtigheden bij op de Canadese Militaire Begraafplaats in Holten, Nederland op 4 mei vanaf 11.00 uur in de ochtend. Nederlanders hielden de avond van de 4e om 20.00 uur twee minuten stilte voor alle oorlogsslachtoffers. In Holten deden we dat ook die ochtend. Een verrassend aantal Canadese WO II-veteranen, bijna allemaal in de negentig, waren nog steeds aanwezig. Zo ook prinses Margriet, de dochter van de latere koningin Juliana die in 1943 in een ziekenhuis in Ottawa werd geboren en de lieveling van deze Canadese veteranen. En dat gold ook voor premier Harper. Gert Jan Oplaat uit het nabijgelegen Markelo sprak de jongeren van Holten, die bij de ceremonie aanwezig waren, toe. Hij vertelde hun een verhaal dat tot mijn grote verbazing ging over sergeant Russell Jackson van de North Nova's. En Oplaat vertelde over Russells acties in Warnsveld! Ik kwam er later achter dat hij Russells gastheer was wanneer Jackson Nederland bezocht en de twee mannen werden goede vrienden. Oplaat had ook Russell in Midland bezocht. Het was niet verwonderlijk dat hij een nogal ontroerend verhaal te vertellen had aan de jongeren op de begraafplaats. Russell was betrokken bij een veldslag bij het Jachthuis bij Warnsveld toen hij en zijn mannen werden aangevallen door een troep Duitse SS-jongeren die duidelijk dronken waren. Ze waren allen gedood. Dat was niet verwonderlijk, maar Russell zei dat het hem nog steeds dwarszat dat deze jongens, zo jong, zo onnodig stierven. Russell huilde trouwens toen hij het verhaal vertelde en zei dat het hem nog steeds dwarszat. Ja, het was moeilijk voor de Canadezen om tegen die kinderen van 16 of 17 jaar te vechten!" Nou, die laatste opmerking was natuurlijk waar, maar het verhaal verbaasde me nog steeds. De details van wat er is gebeurd, brachten me aan het twijfelen. Het Jachthuis hoorde vroeger bij het nabijgelegen kasteel Het Velde. Het was minder dan een kilometer ten noordwesten van het ziekenhuis. Zoals we hebben gezien, raakte Russell gewond op de begraafplaats waardoor hij niet bij het Jachthuis kon komen. En de gevechten daar eindigden pas na zonsopgang op 5 april, met de hulp van drie Britse crocodilles, grote vlammenwerpers. Het was ook B Company die de omgeving van het Velde bevrijdde terwijl Russell in A-Company zat. Waarom zou Russell zo geëmotioneerd zijn na de slag op de begraafplaats Warnsveld? Ik kan een heel goede andere reden bedenken: In het bos, niet ver van de begraafplaats, stond een groot gebouw. Het was onderdeel van het psychiatrisch ziekenhuis en het was de woning van een groep patiënten en medewerkers die in 1943 uit het westen van Nederland waren geëvacueerd. Er vond een tragedie plaats toen de vijand in de late avond van 4 april vluchtte van de nabijgelegen begraafplaats. Enkele mannelijke patiënten die door de gebarricadeerde ramen van het gebouw gluurden, zagen de

terugtrekkende Duitsers voorbij rennen. Ze merkten dat het geweervuur was afgelopen en besloten dat het een goed moment was om de bevrijders te ontmoeten. Springend en schreeuwend verlieten ze het gebouw en renden naar het kerkhof. Ze zagen er waarschijnlijk uit als een stel dronkaards, vooral in het donker. Logisch dat de Canadezen een tegenaanval vermoedden. Wie had de leiding over die Canadezen, die zijn mannen beval te schieten? Ongetwijfeld was het Russell. Drie patiënten waren op slag dood. De hoofdpsychiater nam, toen hij het hernieuwde geweervuur hoorde, een grote witte vlag en kwam naar de North Nova's met een verpleger, die een lantaarn had. Hij was te laat om die drie patiënten te redden. Het is niet verwonderlijk dat dit incident Russell de rest van zijn leven dwars heeft gezeten.

Eerste Canadees in Zutphen

In Amherst ging Jackson verder met zijn verhaal: "In de ochtend van 6 april bevond zich A Company aan de westkant van Warnsveld, en keken richting Zutphen. Een jeep en een vrachtwagen reden voorbij. Niemand had hen tegengehouden, omdat het gevaarlijk was om op straat te zijn door sluipschuttersvuur vanaf de stadsbegraafplaats. Toen de jeep halverwege Zutphen en Warnsveld een brug naderde, opende de vijand het vuur. De jeep werd geraakt en de Britse officier die hier in zat stierf. De weg lag op een dijk en de chauffeur van de jeep zocht daar dekking achter en de mannen van de vrachtwagen volgden zijn voorbeeld. Ze wisten via de voet van de dijk terug te keren naar Warnsveld.

Ik was weer teruggekeerd naar mijn eenheid. Toen onze kapitein naar een vergadering op het hoofdkwartier van de divisie was gegaan, riep een luitenant ons op om vrijwilligers te vragen om te proberen de truck terug te krijgen. "Het is van het Leger des Heils" zei hij "en het zit vol met chocolade." "Het is gemakkelijk, luitenant, als u eerst het kerkhof inneemt," zei ik. (Ik en mijn grote mond!) "Nou Jackson, ga je gang met je peloton en doe dat", zei de luitenant. En zo gingen we weer aan de slag." "Hoe heb je het voor elkaar gekregen Russell", vroeg ik. "Die weg werd gecontroleerd door de Duitser machinegeweren op het kerkhof!" "Nou, we gingen door de weilanden ten noorden van de weg, niet ver van een riviertje. We gebruikten onze reguliere methoden. Twee mannen zouden een aantal meters naar voren rennen en vallen, gedekt door de rest van ons. Twee anderen zouden langs hen rennen en neervallen. Enzovoort. Zo kwamen we bij een flinke gracht om het kerkhof en waadden daar doorheen! Het koude water kwam tot aan onze oksels en we moesten onze uitrusting boven ons hoofd houden. Toen klommen we de oever aan de andere kant op en vielen aan. De vijand was volledig verrast en niemand van ons werd gedood. Nadat de begraafplaats was ingenomen, gebruikten we onze walkietalkie om ons hoofdkwartier te laten weten dat we in orde waren. "Ze zijn binnen", hoorde ik ze zeggen. "Ze zijn in Zutphen", bedoelden ze. En raad eens wat ik daarna deed?" "Gezocht naar droge kleren, Russell?" vroeg ik. "Nee. Ik ging op een grafsteen zitten en schreef een brief aan mijn moeder. Op toiletpapier! Mijn moeder heeft nooit begrepen waarom ik dat deed. We hadden nog steeds last van beschietingen van kleine wapens vanuit een kleine bunker in de buurt van de weg, dus vroegen we de compagnie om sluipschutters. Maar die waren niet beschikbaar, dus we moesten het zelf doen. Toen een witte vlag verscheen, troffen we de helft van de vijanden dood aan." De vraag die bij me opkwam toen ik naar Russell luisterde, was hoe het zo gemakkelijk kon zijn om de vijand op het kerkhof te verrassen. Maar ik zag later die lente enkele zwaar beschadigde grafstenen en andere gevolgen van beschietingen en ik ben er zeker van dat het mortierpeloton van de North Nova's Support Company Russell en zijn mannen heeft geholpen om de vijanden hun hoofd laag te houden. "We gingen naar de huizen aan de overkant van de straat en nadat we verwend waren door de lokale bevolking, trokken we de weg verder naar het westen op, Zutphen in, tot aan een politiebureau (de voormalige Marechaussee kazerne, HK)", zei Russell. "Je hebt vast veel lof gekregen voor dit alles?" vroeg ik. "Maak je een grapje, Henk? Op het hoofdkwartier van de Derde Divisie werd aangekondigd dat de 8e Brigade, die een paar uur later net ten noorden van ons de stad aanviel, de eer zou krijgen de Zutphense bevrijders te zijn. We hadden helemaal niets te zoeken in de stad. Ik kreeg te horen dat ik meteen terug moest naar Warnsveld. Maar ik vertelde mijn superieuren dat ik mijn leven niet voor niets had geriskeerd en dat ik niet zou gaan voordat ik was afgelost. Dat gebeurde pas de volgende dag, 7 april, toen compagnie B van de

Glens arriveerde. Hun kapitein, George Cain, werd op straat neergeschoten een beetje verder naar het westen van waar we waren. Ik had de Glens gewaarschuwd heel voorzichtig te zijn." Stond er dan helemaal geen aanwijzing in de documenten van de North Nova's over Russells heldendaden die ochtend van 6 april? Er staat niets in het boek van Will Bird "No Retreating Footsteps", het officiële verslag van de ervaringen van het regiment. Ik heb ook niets gezien in de officiële oorlogsdagboeken van het regiment. Russell maakte zich natuurlijk schuldig aan insubordinatie. Toch was het een hele prestatie! Welnu, samen met de N.N.S.H. oorlogsdagboeken mailde de Ottawa Archives me een reeks zeer mooie schetsen van de frontlinesituaties van 4, 5, 6 en 7 april. De 6 april toont een lijn van pijltjes tussen de rivier de Berkel en de hoofdweg, van Warnsveld naar de begraafplaats van Zutphen. "Stonewall's" route!!!!

